

Xola e los leons

Granmercés a Eric Gonzales
per la soa contribucion

Títol originau : Xolak badu lehoien berri
© Bernardo Atxaga, 1995

© 2018 Réseau Canopé
(établissement public à caractère administratif)
Téléport 1 @ 4 - CS 80158 - 86961 Futuroscope Cedex
www.reseau-canope.fr
ISBN : 978-2-240-04921-6
Director de publicacion : Jean-Marie Panazol
Empaginacion : Cap'Òc

Bernardo Atxaga

Xola e los leons

Tèxtes adaptats deu castilhan
en occitan gascon per Sèrgi Javaloyès

Votz : Augustine Pédelaborde

Illustracions originalas : Mikel Valverde

Pistas d'acompanhament pedagogic en linha
sus <http://capoc.crdp-aquitaine.fr>

Un dia, Mossur Grogó qu'avó la visita d'un amic qui avèva viatjat capvath Africa e qui avèva hèra d'enveja de contar tot çò qui i avèva vist. L'amic de Grogó que parlè hèra : que parlè deu Sodan, deu Zimbabwe, de Kenya, de Nigèria ; que parlè deus massais, deus batossis, deus zolós, e tanben deu capdau d'ua tribú d'Etiopia qui's hasèva aperar Abebe-Aba-ba-Abebe. E après aver parlat de tot aquò, que parlè de la seuva e deus leons.

— Lo leon qu'ei ua bèstia magnifica, ce digó l'amic de Mossur Grogó. Qu'ei hòrt, qu'ei poderós, qu'ei nòble. Qu'ei lo Rei de la Seuva. Qu'ei capable de véncer quau animau que sia. Qu'ei capable d'esbrigarhar un caçador d'un cluc de perperas.

Xola, qui dromilhejava suu canapè, que quilhè las aurelhas en signe d'atencion : quin ordi d'animau èra aqueth leon qui'u semblava tant... ? Era tanben qu'èra hòrta, poderosa, nòbla. E ja que n'avosse pas jamei hèit aus trucs, ni vist jamei un caçador, qu'èra segura que tot

aqueth monde e la cranhèvan ; qu'èra segura que totas las bèstias e tots los caçadors e sabèvan de plan – solide ! – de que'us podèva desruir d'un moviment de perperas.

« Alavetz..., Xola que codegè, signe que premèva. Se soi com un leon, perqué Grogó e s'encaborreish a m'aperar canhòta arratèra ? »

Atau que s'interrogava Xola en era medisha quan l'amic de Mossur Grogó e declarè que la soa visita e's feniva.

— Que't vau acompanhar tà vòste, ce digó Mossur Grogó. Qu'èi enveja de dar un torn. E vienes, Xola ?

— Non, ce responó Xola. N'èi pas enveja de sortir. Qu'èi hèra de causas a pensar.

Quan estó sola, Xola qu'observè que l'amic de Grogó avèva desbrombat un libe suu canapè, e qu'estirè lo còth tà lege'n lo títol. Lo son còr que

dè un truc per'mor de çò qui èra escruiut sus la cobèrta deu libe, e çò qui èra escruiut qu'èra :

Lo leon, Rei de la Seuva.

Qu'èra exactament çò qui'u hasè besonh entà saber s'èra ua canhòta arratèra o un leon. Xola qu'obrì lo libe a la prumèra pagina, e que lejó çò qui lejó, e çò qui lejó que disè :

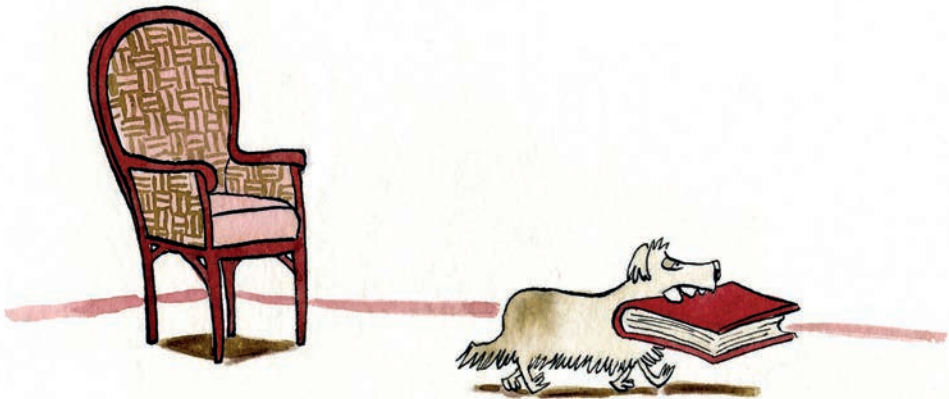

*Lo leon qu'ei un animau hòrt, poderós,
nòble, tots que n'an paur. Qu'ei shens
contèsta lo Rei de la Seuva.*

« Donc, tots que'n son d'acòrd, ce pensè Xola, en se brombant de çò qui l'avè dit l'amic de Grogó. Que cau qu'estudii aqueste libe d'un cap a l'aute ! », ce's pensè apuish.

Que'u se prengó e que'u se hasó seguir tà l'estujòu on se guardava los òs e los joguets. Puish que's tornè ajaçar suu canapè, que i demorè dinc a que mossur Grogó estosse tornat.

— Xola, ce digó Grogó autanlèu arribat, as vist un libe per ací ? Lo men amic que l'a deishat en quauque part.

— N'èi pas vist arren, ce responó Xola.

— E n'ès solida ? c'insistí Grogó, qui sabèva qu'èra hèra mensongèra.

— Los animaus poderós e nòbles com jo ne mentim pas jamei ! ce declarè Xola qui's sentiva dejà drin leona.

A comptar d'aqueth dia, Xola ne's muishè pas guaire interessada per las soas passejadas.

Que disèva que n'avèva pas enveja d'arrehar çò qui avè tostemps hèit, e que s'estimava mei de s'estar a casa. Mossur Grogó que hauçava las espatlas e que sortiva sol.

— Qué torrinas au cap, Xola ? ce'u demandè Grogó, quan s'avisè que Xola ne's passejava pas despuish tres dias.

— Ne torrini pas arren devath la crinièra, ce responó Xola.

Totun, quauquarren que torrinava au cap, que voi díser, devath la crinièra. Adara, Xola qu'èra convençuda – e mei qu'aquò segura – d'estar ua leona. N'èra pas era qui ac disèva, qu'ac disèva lo libe :

Aqueths poderós animaús que son hèra peressós. Que demoran ajaçats la màger part deu dia, a l'ompra se pòden, e ne's lhèvan pas sonque tà anar cercar de qué minjar.

« Tot que correspon, ce's pensava Xola en legent aqueras causas.

En suberpés, ce's pensava apuish, que soi tostemps estat ua canhòta arratèra estranha.

La mia mair que'm disèva tostemps : « Xola, que diserén que n'ès pas la mia hilha ! Que soi hèra ordiada, e tu, per venciva, ne sabes pas tornar hicar ua causa a la soa plaça ! »

Adara tot que s'explicava. Ne podèva pas estar la hilha de sa mair, ne podèva pas estar ua canhòta arratèra ordiada. Ne'n podèva pas estar per'mor que n'èra pas ua canhòta. Qu'èra un leon, o ua leona, çò qui se'n tornava tau medish.

Mossur Grogó que s'avisè lèu que l'anar de Xola qu'avèva cambiat. Que i avèva shens que lo son refús de s'anar passejar ; que i èra tanben la soa faïçon de caminar, lenta, suberlenta ; qu'avèva ua faïçon de lhear lo cap qu'aurén dit qu'avè lo torticòli ; e la soa faïçon de horvar, qui ne podèvan pas mei aperar atau, puishque Xola

que s'acontentava d'eméter bruts com se bohava en un cornet afòne.

En vedent aquò, Mossur Grogó que decidí que n'i avèva pas nada auta solucion que de har dab fermetat. Qu'ac volosse o n'ac volosse pas, que la haré passejar, que l'obligaré a sortir de casa. Per segur ! Pensi, ja ! Ne mancaré pas mei qu'aquò !

Lo pro qu'èra pro, que'n devèva fenir dab tots aqueths harolèrs.

— Xola, anem nse passejar au parc ! E ne'm digas pas que non !

— Arrés ne t'a dit que non ! ce responó Xola d'un aire grandió. Jo que voi dar un torn per la seua !

— Perqué apèras seua lo parc ? ce voló saber Grogó.

— Atau que parla la mia familha ! Se per cas n'ac sabèvas pas !

— Eh donc non, n'ac sabèvi pas, ce digó Grogó estonat.

— Eh donc adara qu'ac sabes ! ce cridè Xola en la gahant tà la pòrta dab aquera soa navèra faïçon de caminar, lenta, suberlenta, lo cap lhevàt estille torticòli, mei còli que tòrti.

Tant per tant arribada tà la seuva, perdon, tau parc, Xola que voló verificar s'èra vertat o non que tots los animaus e la cranhèvan. Qu'espìe a l'entorn, e – arren ací, un mainatge aqui, tres retirats en un còrn, e a l'aute còrn..., a l'aute

còrn, que i avèva gibier !... – un brolh de pijons que s'èran amassats davant ua vielhòta qui'us getava tròç de medoth de pan. Abans que Grogó e podosse har qué qu'estosse, Xola que'us s'èra dejà arronçada dessus com ua vira.

De tira apuish, los pijons que s'envolavan esvarjats e la vielhòta que cridassejava. Xola triomfanta que bohava en un cornet aône. Mossur Grogó qu'estó obligat de demandar excusa a la vielhòta.

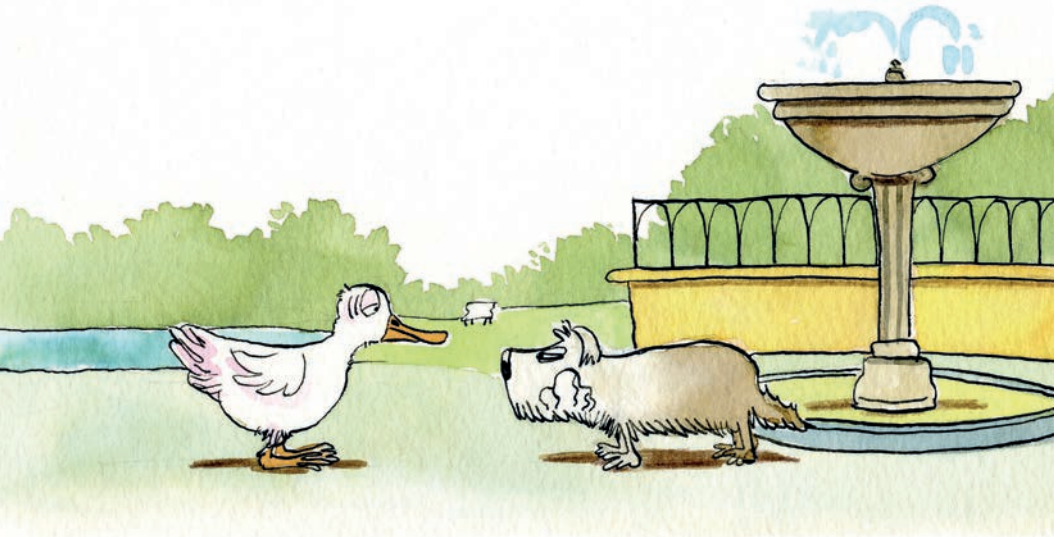
— Que' vs prègui de m'excusar, dauna, mes ne sèi pas qué l'arriba. Qu'ei hèra estranha aquestes torns. Dinc adara, n'avèva pas jamei atacat pijons.

— Un herumi ! ce cridava la vielhòta. Aquò que s'apèra un herumi !

— Granmercés, dauna ! ce digó Xola, hèra contenta.

A tot de bon, qu'èra sauvatja. A tot de bon, ua sauvatja de la seuva. Que's sentiva tant urosa que ne s'avisava pas deus arcasts qui'u hasè Mossur Grogó. A tot de bon, qu'èra urosa.

Que continuava de n'estar enquèra, quan un guit deu parc e l'arcastè çò qui vienè de har a la vielhòta e aus pijons.

— Qu'ei hèra lèd çò qui as hèit. Lo parc qu'ei de tots, e sustot deus guits, per' mor qu'èm mei de dus cents, se ns'amassam tots.

— Tira't deu puisheu, tròç de guitàs ! ce responó Xola dab hèra d'arrogància. Senon, que t'esbrighalhi d'un cluc de perperas !

— N'ès pas un leon, totun ! ce'u tornè lo guit dab impertinècia.

— Espia'm plan, ce digó Xola.

— Que t'espïi, ç'afirmè lo guit, e çò qui vei qu'ei qu'ès blanca. Au men sabut, ne i a pas un sol leon capvath lo monde qui aja aquera color !

Aquò dit, lo guit que s'aluenhè tot parièr com s'aluenhava era despuish qui avèva lejut lo libe seus leons : dab lo cap lhevath, miei tòrti, miei còli, e hèra a plaser.

Xola que'u vedó a s'aluenhar, arroganhada per l'inquietèr. Èra vertat que ne i avèva pas leons blancs ? « Que calerà qu'ac espïi au libe », ce pensè.

Malaja, lo libe que confirmè çò qu'avèva dit lo guit.

*Lo pelatge deu leon qu'ei blond,
que's sembla hèra au huec, hèra beròi.*

Aquiu çò qui disè lo libe. Ne mentavèva pas nada excepcion.

Xola que i pensè bèra pausa. Qu'èra de la familha deus leons, que n'èra solida, per'mor de tots los elements comuns enter era e eths qui avèva lejut au libe, mes... perqué avèva cambiat de color ? Que i devèva aver ua rason, que n'èra solida.

« Que'n soi solida, ce digó. Que soi devuda estar blonda un còp o aute. Òc, adara que me'n brembi, ce's digó drin mei tard. Quan èri mainadeta, qu'èri blonda. Òc be quidò, ce confirmè quauques òras mei tard. Adara que me'n brembi plan, òc, que me'n brembi perfèitament. Quan aví quauques mes, qu'èri blonda, hèra blonda. Lo men pelatge qu'èra de la color deu huec, ua hèra beròja color, ce'vs disi. Tot lo monde que'm disèvan : qu'as un hèra beròi pelatge. Vertat qu'ei, que m'ac avèvi desbrombat. Ne sèi pas perqué èi tan maishanta memòria.

Que i soi, ce's pensè a la fin finala. Adara que'm brembi de tot. Qu'èri blonda e dab lo temps, que soi deviençada çò qui soi uei lo dia, ua leona blanca. Que l'aparí la medisha causa au vesin, qui, abans, avèva lo peu jaune e adara que l'a blanc. »

Après aqueths ambrecs pensaments, Xola que s'arroncè a la sala de banh e que's hiquè a hurgar per l'armari. Un còp qui avó hurgat hèra, que trobè çò qui cercava : un flasco dab un liquide tà tindar lo peu de blond. Xola que se'n getè sus l'esquia.

Quan Grogó e la vedó, qu' aubrí ua boca com un horn.

— Mes, Xola, qu' as hèit au ton peu ?

— Que l'èi tornat la soa color originau, ce responó Xola shens solament dà'u ua espiada.

— La soa color originau ? Mes qu' ès tostemp estada ua canhòta blanca !

— Ne m'apères pas canhòta ! Ne soi pas ua canhòta ! Que't trompas en plen !

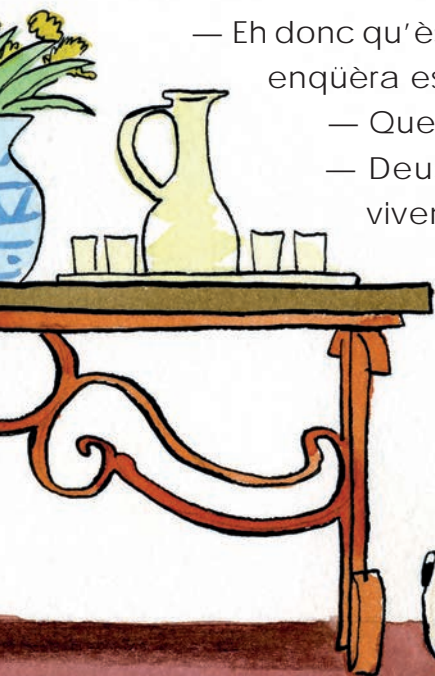
— Eh donc qu'ès, lavetz ? ce s'exclamè Grogó, enquèra estonat.

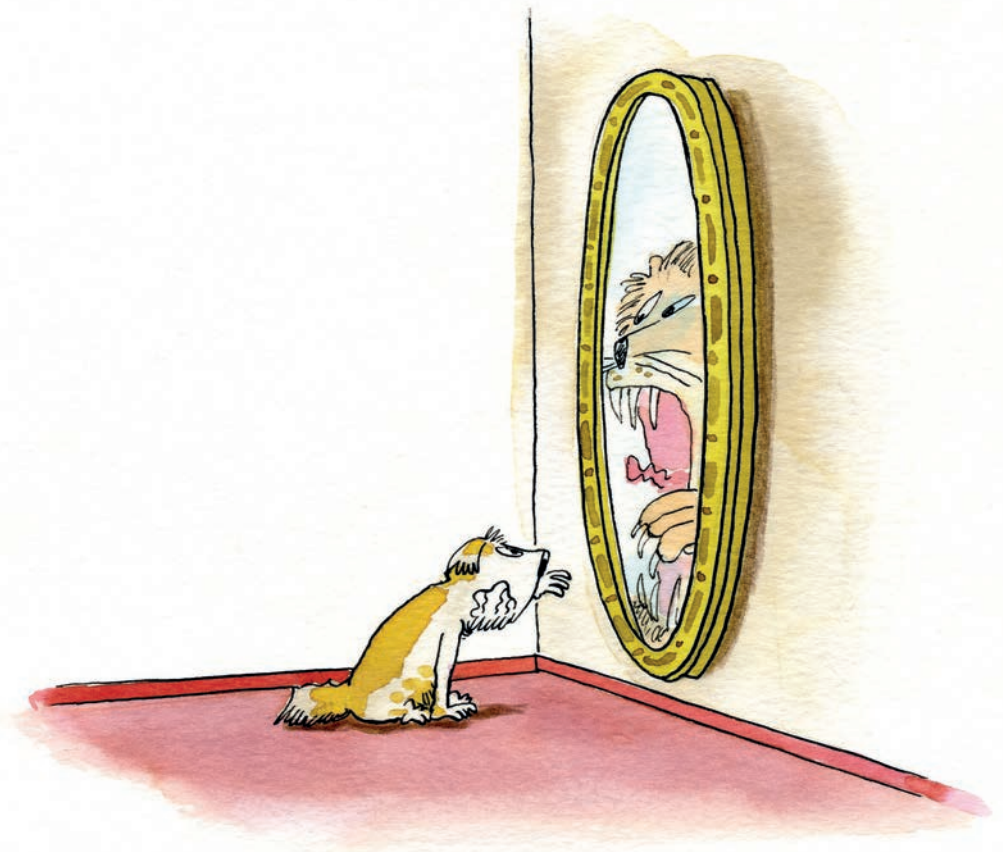
— Que soi de la familha deus leons !

— Deus leons ? Mes los leons que viven a la seuva !

— Qu'ac ei, e qu'ei d'acerà qui arribi.

Aquò dit, Xola que se n'anè deu salon en caminant a plaser, hèra a plaser. En passant au correder, que

s'espìe au miralh, que prengó un aire herotge e que cridè :

— Que i poish har càber qui que sia d'un cluc de perperas !

Après aqueras paraulas herotjas, que hasó ua ruglada com de cornet afòne. Grogó qu'avèva vist tota la scèna e qu'èra hèra inquiet. Çò qui

s'i anava passar ? N'ac sabèva pas, mes per precaucion qu'anava avisà's de la miar tau parc. Xola qu'èra capabla de tot.

« Deishem lo temps decidir », ce's pensè.

E lo temps que decidí, e ueratz quin se hasó : Xola qu'avèva continuat de léger lo libe deus leons, dab aqueth arsec qui avèva entà cercar quin èra abans que l'enganèssen e que'u hasossen créder qu'èra ua canhòta arratèra. Qu'èra sus fenir lo libe, quan lejó aquestes mots :

Los leons qu'an la captivitat en òdi, e que considèran que recéber lo minjar de mans umanas qu'ei indigne. Tot leon qui's respècta que va tà caça e que's cèrca lo minjar eth medish.

Xola qu'assentí en senant mantun còp, òc hò, que quiò, hòu, qu'èra la vertat tota natra, que se'n brembava hèra plan. Que's brembava hèra plan que, quan èra petitona, que refusava de minjar a l'assieta qui'u dava Grogó. Puish Grogó

que l'avèva obligada a minjar, e fin finala que s'i èra acostumada. Qu'èra atau qui s'èra passat.

« Mes qu'ei fenit ! », ce's digó Xola hèra deliberada. N'acceptarèi pas mei arren qui vienga de mans umanas ! »

Autanlèu qui Mossur Grogó e se n'estó tornat tà casa, Xola que l'assabentè de la soa decision.

— Que vau caçar, qu'èi hami.

— Qu'as hami ? ce digó Grogó. Eh donc atend drin, Xola ; que t'aprèsti lo sopar de tira.

— Qué i a tà sopar ? ce demandè Xola, en s'arrestant suu lindau de la pòrta.

— Carn esmicotada, ce'u tornè Grogó.

Xola que balancè, que balancè longament. Que'u semblava que sentiva dejà a la carn esmicotada, e que'u hasèva aver la bona boca.

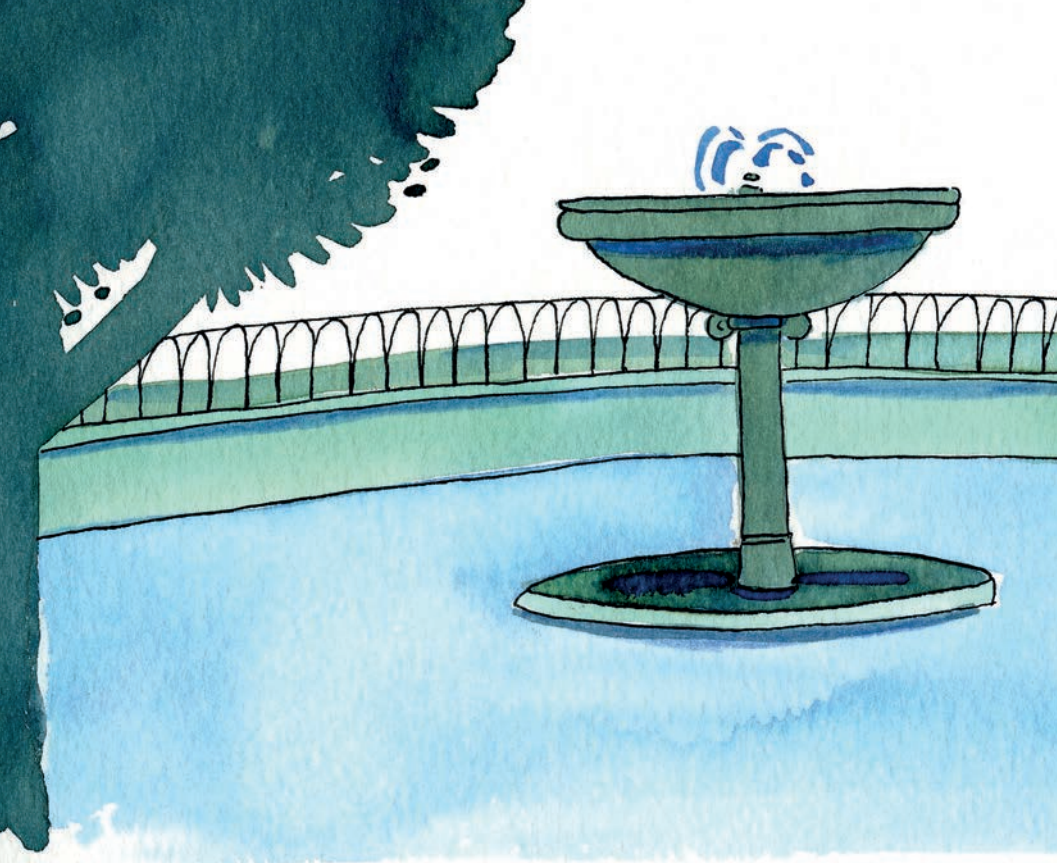
« N'ac poish pas acceptar, nat leon n'ac haré ! », ce's pensè en sarrant las dents, e qu'espravava de desbrembar aquera aulor de

carn esmicotada ; aquera aulor tradidora qui's
hasèva sentir abans d'existir a de bonas.

— Au men entenut, ce digó Xola a la fin finala,
recéber lo minjar deus umans qu'ei ua causa hèra

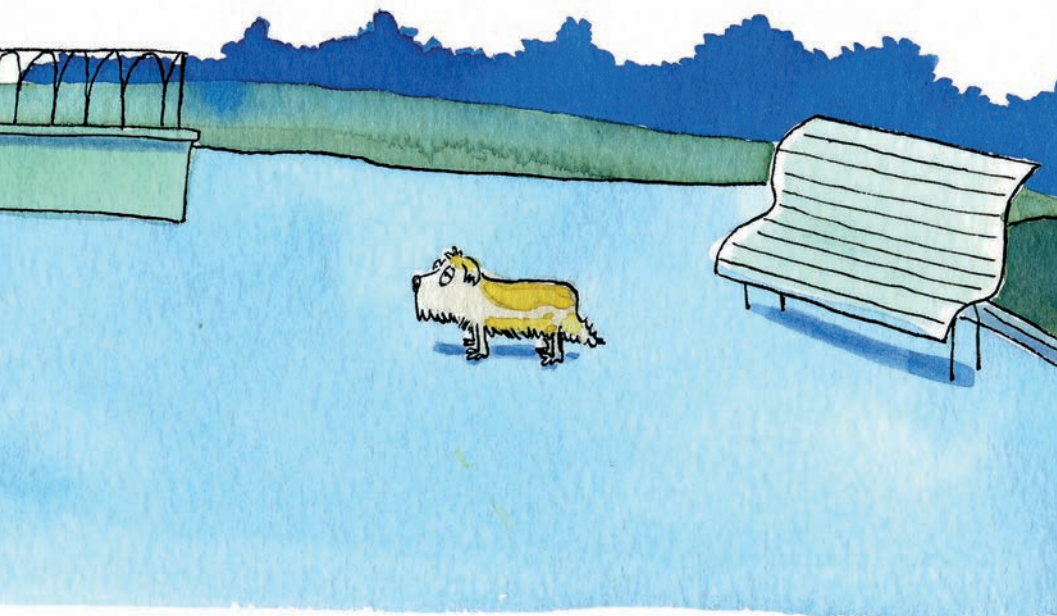

indigna. Que me'n vau caçar. Que't vienerèi véder de quan en quan.

Abans que Grogó e mautèsse, Xola qu'avèva dejà devarat l'escalèr. Un moment apuish, qu'entrava caphens la seuva, perdon, lo parc pròche de casa.

« E adara, cacem ! » ce's digó.

Mes díser qu'ei ua causa e har que n'ei ua
auta. N'ei pas tot de hornejar, que cau tanben
còser, com disen, e per çò qui ei de Xola qu'èra
mauaisit de còser. Au parc ne s'i vedèva pas arren.
Nat guit, nada vielhòta, nat pijon quan seré estat
deus mei petits. La nueit qu'avèva hèit huéger tot
lo monde.

« B'ei vueita la seuva ! » ce's pensè dab tristèr.

En aqueras, lo son vente que hasó un brut leugèr, quauquarren com graup. Qu'estó un graup deus petitins, un graup d'arren, mes que n'i avèva pro, fin finala, tà l'inquietar. Qu'èra tot vist : aqueth brut que'u disèva qu'avèva lo vente vueit.

« Que valeré miélher qu'anèssi tà ua auta seuva », ce decidí au cap d'un moment. Entà plan díser qu'avèva drin paur de sortir d'aquera

seuva, o d'aqueth parc, o qué qu'estosse, ne i avèva pas nada auta solucion. Que se'n devèva anar de cap tà çò de desconegut.

« De mei, ce's digó tà's dar coratge, com soi poderosa e hòrta, n'èi pas a aver paur ad arren ».

Aconortada, que's gahè a caminar per ua de las aviengudas de la

vila, enter h a u t a s ensenhas luminosas

e caishas de lordèras, enter lutz de senhalizacion e autos adromidas.

Que i avèva bèra pausa qui caminava quan apercebó un gat.

— Un gat ! ce cridè. Da’u !

E Xola, hasent ua ruglada de trompeta, que corró tà la soa preda.

Mes que’s passè quauquarren de berò curiós. Que s’escadó qu’aqueth gat qui de luenh semblava un gatòt, èra – de près – un gatàs. Lo gatàs que hodilhava en ua caisha de lordèras, e ne mautè solament pas quan Xola e ruglè com se bohava en un cornet, a uns quants mètres d’eth.

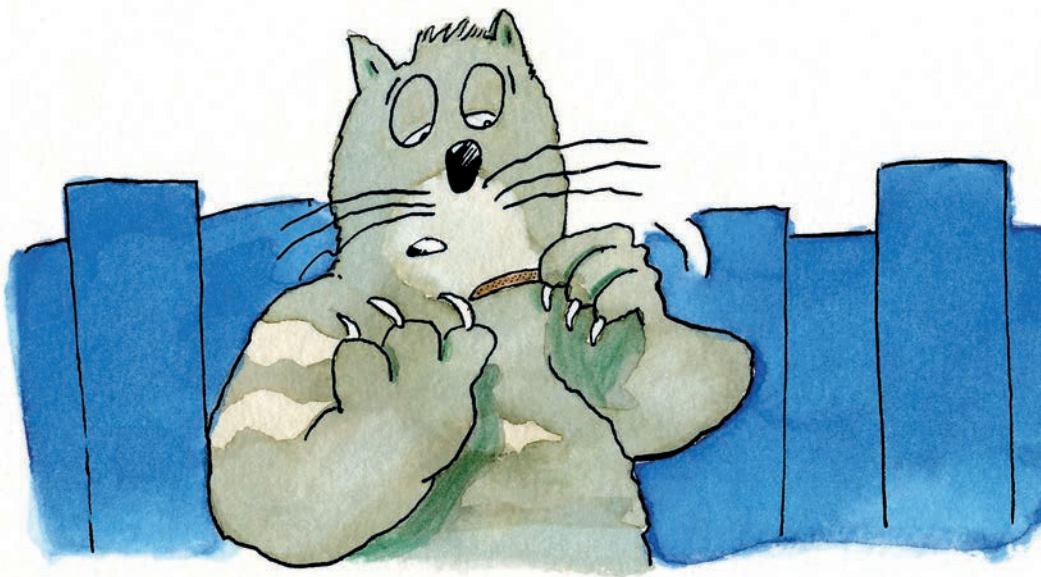
« Tà plan díser, qu’ei un gat deus mei grans », ce’s pensè Xola shens decidí’s a’s har mei ençà. « Entà miélher har, qu’ei estranh. Qu’ei com s’èra shord. Òc, que deu estar shord. Autament, qu’auré huejut autanlèu qui avosse entenut las mias rugladas ».

A tot de bon, que devèva estar shord. Non solament ne huegèva pas, mes en suberpés qu’ignorava en plen a Xola.

« Qu’espèri, au mens, que n’ei pas avugle », ce’s digó Xola en sauterlicant davant lo gat.

De segur, lo gat n'èra pas avugle. Que fení per avisà's de la soa preséncia.

— Uèra, mainadeta, ce’u digó, aquesta caisha de lordèras qu’ei mia. Lavetz, que valeré miélher que’t tirèsses deu puisheu.

Xola que l’anava respóner que’u podèva esbrigar d’un cluc de perperas, mes que causi de’s carar. En realitat, lo gatàs qu’avèva rason : la caisha de lordèras qu’èra soa. Entà qué pleitejar ? N’èra pas l’armonia enter los animaus quauquarren de beròti ? Enter gats e leons, per exemple ? Òc, qu’èra beròja, ja. De mei, aqueth gat qu’èra hèra gran, granàs.

— Ditz-me, ce digó Xola a la fin finala, e coneishes nada seuva per ací ?

— Perqué ne vas pas tà Birmania ? ce digó lo gat dab miau-miaus ironics.

— Eh donc, acerà qu'anarèi ! Mercés ! ce digó Xola en se n'anant.

Qu'ignorava deu tot au tot on se podèva trobar la Birmania sus la mapa, mes continuar de parlar dab aqueth gat ne'u semblava pas tanpòc ua bona idea.

Còp sec, lo vente que'u hasó graup, graup, drin mei hòrt que lo prumèr còp.

« Ne'm compòrti pas com un vertadèr leon !
ce reagí Xola. A tot de bon, qu'èi lo vente vueit,
mei que vueit, e ne hèi pas arren tà m'atraçar lo
sopar. »

Lo son vente que'u dè rason dab un long brut :
grup, grup.

Camin hasent, Xola qu'arribè dinc a ua
plaça. Qu'èra vueita, ne i avèva pas nat gat,
nada vielhòta, nat pignon ni arren. Per aquò, si,
quauquarren que i avèva : ua caisha de lordèras
destornada.

— Que vau anar véder se s’i pòt trobar sobras de hartèra.

Aquò d’anar cercar sobras de hartèra ne semblava pas guaire apropiat a un membre de la familha deus leons. Lo libe ne disèva pas que los leons e mingèssen aqueth ordi de causas. De segur, ne disèva pas tanpòc lo contrari. De mei, lo son vente que hasèva a mei anar mei de brut.

— B’èi hèra de hami ! ce cridè quan se trobè davant la caisha de lordèras.

Mes la caisha de lordèras que sentiva hèra maishant. Que pudiva au tobac, au poirumi, a las flors blasidas e desbrombadas.

— Que m'ei impossible de minjar arren de çò qui i a aquiuh dehus ! Que passa las mias fòrças ! ce fení per cridar Xola.

Qu'avèva batlèu enveja de plorar. Non, ne podèva pas suportar aqueras aulors. E çò de sordeish qu'èra qu'aqueras aulors e'u brembavan, per contraste, la de la carn esmicotada, carn esmicotada cueitòta e saladòta, carn esmicotada tostadeta, carn esmicotada mescladeta dab ossòts, carn tota esmicotadeta. Que n'avè la bona boca.

Xola que s'assedó sus un banc de la plaça e que's hiquè a pensar. D'aqueth temps, lo son vente que s'i tornè dab aqueth graup-graup costumèr.

« Tà plan díser, ne soi pas tan poderosa », ce's digó dab umilitat. Ne soi pas tanpòc guaire hòrta ni guaire nòbla, ce continuè Xola. A tot de bon, que soi hèra petita e hèra mensongèra ».

Lo son vente que hasó tres graups adarron.

« Que cau véder la hami qui èi ! Que soi ua mensongèra, de segur. Ne'm brembi pas d'estar estada blonda. Jamei ne soi estada blonda. Que soi tostemps estada blanca. Ne sèi pas perquè'm conti rantòinas. »

Ad aqueth moment, lo vente que'u se pleè de bruts. N'èran pas mei graups solitaris, mes un bombardament : graup, plau, shebit-shebit, grrummm, grommm. Xola que comprenó que ne'n podèva pas suportar mei. Qu'espìe la plaça vueita, qu'espìe la caisha de las lordèras abandonada, qu'espìe las estelas solitàrias, e que s'exclamè :

— Ne soi pas ua leona ! Que soi ua canhòta arratèra ! Tau diable los leons !

Xola que partí aus a quate. Que traversè la plaça, que tornè pujar l'avienguda, que s'en-honsè dens la seuva, perdon, lo parc, que pugè l'escalèr de casa e que gratè a la pòrta de Grogó dab las patas.

— Tè, aqui que l'avem la nosta leona ! ce digó Grogó en se trufant.

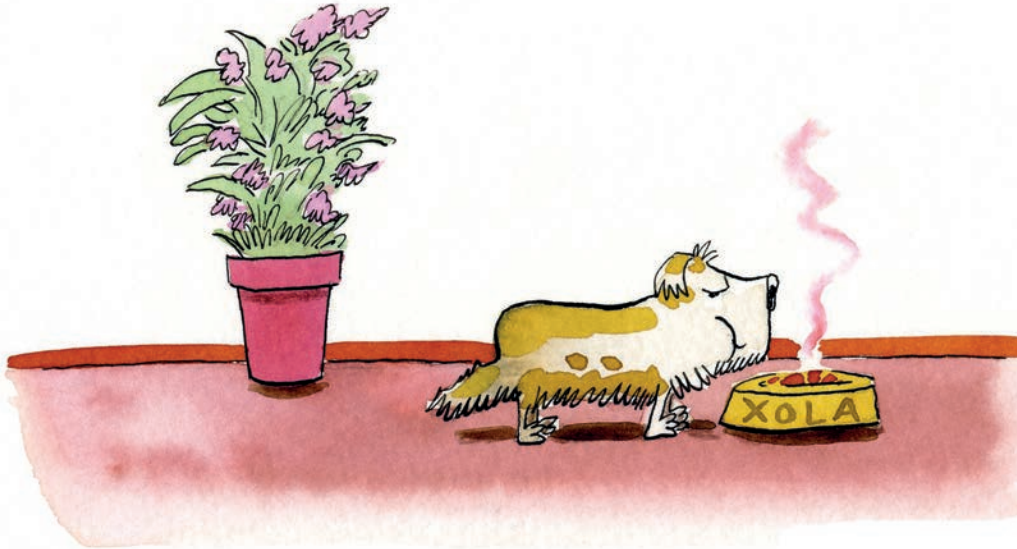
— Que i a avut ua error, ce digó Xola tà s'excusar. Eh donc ? Tu ne't trompas pas jamei, lhèu ?

— De segur que'm trompi, ce digó Grogó.

— Qu'ei vertat, que't trompas hèra sovent. Jo, per contra, que'm trompi chic. Atau que va la vita !

— Que m’agradaré qu’un còp o aute e deishèsses d’estar tant impertinenta e tant arroganta, Xola !

Mossur Grogó que cridava e que’s planhèva, mes Xola ne’u podèva pas entèner. Que se n’èra anada tà la cosina, on devorava la carn esmicotada qui l’avèvan aprestat quauques òras prumèr, quan hasèva enqüèra partida de la familha hèra nòbla e hèra poderosa deus leons.

Votz

Occitan gascon :
Augustine Pédelaborde

Occitan lengadocian :
Roland Pécout